

SAHÂBÎ BÜDEYL B. VERKÂ' EL-HUZÂÎ'NİN HAYATI

The Life of Şahâbî Budayl b. Warqâ' al-Khuzâ'î

Mithat ESER

Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü
Siyer-i Nebi ve İslam Tarihi Anabilim Dalı, Konya, Türkiye

*Assoc. Prof., Selcuk University Faculty of Islamic Education Department of Islamic History
and Arts Siyer-i Nebi and Islamic History, Konya, Turkey*

mithateser@hotmail.com | <https://orcid.org/0000-0002-7738-9611>

i Makale Bilgisi / Article Information:

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 06.03.2020

Kabul Tarihi / Accepted: 10.04.2020

Yayın Tarihi / Published: 30.06.2020

” **Atıf / Cite as:** Eser, Mithat. “Sahâbî Büdeyl B. Verkâ' El-Huzâî'nin Hayati”. *Mütefekkir* 7/13 (2020), 35-52. <https://doi.org/10.30523/mutefekkir.727948>.

© **Telif / Copyright:** Published by Aksaray Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi / Aksaray University Faculty of Islamic Education, 68100, Aksaray, Turkey. Tüm Hakları saklıdır / All rights reserved.

🔍 **İntihal / Plagiarism:** Bu çalışma hakem değerlendirmesinden geçmiş, bir intihal yazılımı ile taranmıştır. İntihal yapılmadığı tespit edilmiştir. This article has gone through a peer review process and scanned via a plagiarism software. No plagiarism has been detected.

SAHÂBÎ BÜDEYL B. VERKÂ' EL-HUZÂ'İNİN HAYATI

Öz

Büdeyl b. Verka, Hz. Peygamber'in değerli sahâbîlerden bir tanesidir. Mekke'de evi bulunan Büdeyl, Mekke şehrinin tarihinde çok önemli bir yere sahip olan Huzâa kabilesindedir. Huzâalılar, Mekke'deki haberleri Hz. Peygamber'e iletmislerdir. Bu sebeple kaynaklarımızda Huzâalılar, Hz. Peygamber'in müttefiki, sırdaşları ve yakın arkadaşları olarak geçmektedir. Büdeyl'in babası, annesi ve eşleriyle ilgili net bilgiler söz konusu değildir. Adı tespit edilebilen altı erkek çocuğu vardır. Çocuklarının hepsi Müslüman olmuştur ve önemli faaliyetlere katılmışlardır. Büdeyl, Müslüman olmadan önce Hudeybiye Antlaşması esnasında elçilik görevi yürütmüştür. Zekâsı ve hatipliği dikkat çeken Büdeyl, sözleriyle iki tarafı savaştan uzak tutmuştur. Mekke'nin fethi öncesinde veya sonrasında onun Müslüman olduğuna dair rivayetler olmasına rağmen, Hudeybiye Antlaşması sonrasında Müslüman olduğuna dair rivayetler daha isabetli görünmektedir. Bu dönemde Hz. Peygamber'in onun adını özellikle zikrettiği bir davet mektubu, onun Müslümanlığında etkili olsa gerektir. Bekiroğullarının Huzâalılara baskını Hz. Peygamber'e haber veren heyette Büdeyl de vardır. Mekke Fethi, Huneyn ve Tebük gazvelerine katılmış ve önemli görevler yapmıştır. Hz. Peygamber ile Veda haccına katılmış, onun emirlerini insanlara duyurmuştur. Hz. Peygamber'den üç hadis rivayet eden Büdeyl, Hz. Peygamber'den önce vefat etmiştir.

Anahtar Kelimeler: İslam Tarihi, Sahâbî, Büdeyl b. Verkâ', Huzâa, Hudeybiye.

The Life of Şahâbî Budayl b. Warqâ' al-Khuzâ'î

Abstract

Budayl b. Warqâ' was one of the valuable companions of the Prophet. He had a home in Mecca and he was from the tribe of Khuzâ'a which was a prominent tribe in the history of Mecca. The tribe of Khuzâ'a conveyed the news in Mecca to the Prophet, therefore, the members of Khuzâ'a tribe were mentioned as close friends and confidants of the Prophet in our sources. There is no clear information about the father, mother, and wives of Budayl. He had six boys whose names could be identified. All of them became Muslim and they participated in important activities. He acted as the negotiator in the treaty of Hudeybiyya before becoming a Muslim and kept both sides away from war with his words. There is controversy about the date of his conversion to Islam (before or after the conquest of Mecca) but it seems more appropriate that he became a Muslim after the Hudeybiyya treaty. In this period, an invitation letter which was sent by the Prophet that mentions his name is thought to be effective on his being a Muslim. Budayl was in the committee whom reported to the Prophet about the attack of the tribe of Banū Bakr to the tribe of Khuzâ'a. He participated in the conquest of Mecca and battles of Hunayn and Tabūk and he had important missions. He participated in the farewell pilgrimage with the Prophet and he announced his orders to the people. Budayl who narrated three hadith from the Prophet, died before the Prophet.

Keywords: History of Islam, Şahâbî, Budayl b. Warqâ', Khuzâ'a, Hudeybiyya.

GİRİŞ

İslam'ın doğru anlaşılmasında Hz. Peygamber'in çok önemli bir rolü vardır. Bu sebeple İslam'ı anlamada kilit bir rol oynayan Hz. Peygamber'i tanımak Müslümanlar için bir gerekliliktir. Onu tanımada önemli bir faktör onun rahle-i tedrisinden geçmiş insanları tanımaktır. Aynı kişilerin Kur'ân-ı Kerim'i ve Hz. Peygamber'in hadîs-i şeriflerini sonraki nesillere aktardığı göz

önüne alındığında söz konusu insanları tanımanın önemi daha iyi anlaşıl-
maktadır. Onların hayatlarını, İslam uğruna yaptıkları fedakarlıklarını ve
verdikleri mücadelelerini bilmek önem arz etmektedir. Onların gerek âyet-i
kerîmeler gerekse hadîs-i şerîflerde övülmelerinin gerekçelerini bilmemiz de
bu açıdan büyük bir önemi haizdir.

Genel olarak sahâbî, Hz. Peygamber'î sağlığında iken gören Müslüman
olan ve Müslüman olarak vefat eden kişilerdir. Sahâbî tanımıyla ilgili farklı
görüşler vardır. Daha da önemlisi sahâbîlerin her birisinin fazileti ve derecesi
bir değildir. Örneđin İslam'ın ilk dönemlerinde davanın her türlü çilesini çe-
kenler ile Mekke Fethi'nden sonra İslam'a girenler tabakât eserlerimizde
farklı değerlendirilmiştir. Buna rağmen her bir sahâbînin özellikle Kur'ân'ı
ve sünneti sonraki nesillere aktaran sahâbîlerin hayatlarını temel kaynaklara
dayalı bir şekilde bilmek önem arz etmektedir. Hz. Peygamber döneminde
yaşayan önemli şahsiyetlerin hayatına dair abartılı ve olağanüstülikle
örülü anlatılar problemlidir. Çünkü böyle bir anlatı, sağih bilginin öncelen-
mesine engel olduğu gibi, ilgili şahsın örnek alınmasını imkânsız hale getir-
mektedir. Bu sebeple sahâbîlerin de sağih bir şekilde anlatılması ve anlaşıl-
ması bir zarurettir. İslam'ı doğru anlamamıza da katkı sağlayacak olan bu ki-
şiler arasında Hudeybiye Antlaşması sonrasında Müslüman olmuş, Müslü-
man olduktan sonra Hz. Peygamber tarafından birtakım görevler kendisine
tevdî edilen Büdeyl b. Verkâ' el-Huzâî de bulunmaktadır.

Mekke tarihinde önemli bir yere sahip olan Huzâa kabilesine mensup
olan Büdeyl b. Verkâ', İslam öncesi dönemde de önemli görevler yürütmüş-
tür. Hudeybiye Antlaşması sonrasında Müslüman olduktan sonra faal bir dö-
nem geçirmiş ve vefat edene kadar da önemli olaylarda Hz. Peygamber ile
birlikte olmuştur. Büdeyl'in oğulları da kendi gibi sahâbî olma şerefine nail
olmuşlardır. Ancak bazen bu aileyle ilgili rivayetler birbirine karışmıştır. Üç
tane hadis rivayeti de bulunan, Veda haccı esnasında Hz. Peygamber'in emir-
lerini insanlara duyurmakla görevli olan bu değerli sahâbînin nesebini, aile-
sini, kabilesi içerisindeki pozisyonunu, Müslüman olmasını ve sonraki haya-
tını, Hz. Peygamber ile katıldığı faaliyetleri temel kaynaklara dayalı bir şe-
kilde bilmek önemlidir. Ancak görebildiğimiz kadarıyla onun hayatıyla ilgili
müstakil bir kitap veya tez çalışması olmadığı gibi herhangi bir makale de
yazılmamıştır. Onun hayatını ele alan ancak birer sayfayı geçmeyen kaynak
MEB İslâm Ansiklopedisi, Encyclopaedia of Islam ile Türkiye Diyanet Vakfı
İslâm Ansiklopedisi'nin *Büdeyl b. Verkâ'* maddeleridir.¹ Bilgi azlığı sebebiyle
sadece madde bazında hayatıyla ilgili bilgi bulabileceğimiz bu değerli

¹ Henri Lammens, "Büdeyl. Budayl b. Varkâ", *İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 5. Basım, 1979), 2/839-830; Uri Rubin, "Budayl b. Warqâ", *Encyclopaedia of Islam* (3. Edisyon), ed. Kate Fleet vd., Erişim 2 Nisan 2020, http://ekaynaklar.mkutup.gov.tr:2097/10.1163/1573-3912_ei3_COM_32621; Mehmet Yaşar Kandemir, "Büdeyl b. Verkâ", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1992), 6/482.

sahâbîyle alakalı makale çalışması, onun hayatını bilme noktasında bir boşluğu dolduracaktır. Onunla ilgili yanlış bilinen bazı bilgilerin rivayetlerin analizi yapılarak doğrularının saptanmasına çalışılacaktır. Böylece sadece Büdeyl'in hayatıyla ilgili değil, aynı zamanda sahâbî olan oğullarıyla ilgili de bazı ihtilafli rivayetler irdelenecek ve doğru sonuçlara varmaya çalışılacaktır.

1. BÜDEYL B. VERKÂ'NIN KABİLESİ, NESEBİ VE AİLESİ

Büdeyl b. Verkâ', Cürhümlülerden sonra uzun bir süre Mekke'de idareyi elinde tutan Huzâa kabilesine mensuptur. Adnânî veya Kahtânîlere mensubiyeti konusunda ihtilaf bulunan Huzâa kabilesinden² Mekke'nin idaresini ele geçiren Amr b. Lühayy'in³ Büdeyl b. Verkâ'nın atası olduğu konusunda kaynaklar hem fikirdirler.⁴ Amr'ın babasının isminin Âmir, dedesinin ise diğer ismi Rebîa olan Lühay olduğu ifade edilmektedir.⁵ Amr b. Lühayy'in Adî isimli oğlu ve Ka'b isimli torunundan dolayı Büdeyl, ataları Ka'boğulları veya Ka'b b. Adîoğullarına nispetle tanınmaktadır.⁶ Aynı ifadelerin Mekke'nin fethi esnasında Ebû Süfyân ile Büdeyl arasında geçen konuşmadaki ateş yakan as-

² Mes'ûdî, Ebû'l-Hasan Ali b. Hüseyin b. Ali, *et-Tenbih ve'l-İsrâf*, thk. Abdullah İsmâil es-Sâvî, (Kahire: Mektebetü's-Şarkî'l-İslâmiyye, 1938), 215; İbn Abdilber, Ebû Ömer Yûsuf b. Abdillâh, *el-İnbâh alâ kabâilî'r-ruvât*, thk. İbrahim el-Ebyârî (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-Arabî, 1405/1985), 1/81-85; Süheylî, Ebû'l-Kâsım Abdurrahmân b. Abdillâh el-Has'amî el-Mâlekî, *Ravzu'l-ünüffî şerhi's-sîreti'nebeviyye li'bni Hişâm*, thk. Ömer Abdüsselâm es-Selâmî (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsî'l-Arabî, 1421/2000), 1/207; Ahmet Önkâl, "Huzâa (Benî Huzâa)", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1998), 18/431.

³ Amr b. Lühayy'in, Huzâa kabilesinin başkanı iken Mekke'ye ilk putu getiren kişi olduğu rivayet edilmektedir. İbn Hişâm, Ebû Muhammed Abdülmelik b. Eyyûb el-Hımyerî, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, thk. Mustafa es-Sekkâ vd. (Mısır: Matbaatü Mustafa el-Bâbî'l-Halebî, 2. Basım, 1955), 1/77; Abdülkerim Özeydın, "Amr b. Lühay", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1991), 3/87.

⁴ Kelbî, Ebû'l-Münzir Hişâm b. Muhammed el-Küfî, *Nesebü Me'ad ve'l-Yemenî'l-kebir*, thk. Nâcî Hasan (Kahire: Âlemü'l-Kütüb, 1408/1988), 2/453; İbn Sa'd, Ebû Abdillâh Muhammed, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, thk. Muhammed Abdülkadir Atâ (Beyrut: Dâru'l-İlmiyye, 1990), 4/220, 6/13; İbnü'l-Esîr, Ebû'l-Hasan Ali b. Muhammed, *Üsdü'l-gâbe fi ma'rifeti's-sahâbe*, thk. Âdil Ahmed Abdülmecûd-Ali Muhammed Muavvaz (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1415/1994), 1/359.

⁵ İbn Hazm, Ebû Muhammed Alf b. Ahmed el-Endelüsî el-Kurtubî, *Cemheretü ensâbi'l-Arab* (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1403/1983), 1/239-240; Sem'ânî, Ebû Sa'd Abdülkerîm b. Muhammed, *el-Ensâb*, thk. Abdurrahmân b. Yahyâ el-Muallimî (Haydarâbâd: Meclisü Dâireti'l-Meârifî'l-Osmâniyye, 1382/1962), 9/256-257; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 4/30; Makrîzî, Ebû'l-Abbâs Takıyyüddîn Ahmed b. Alî, *İmtâ'u'l-esmâ bimâ li'n-Nebiyyi mine'l-ahvâl ve'l-emvâl ve'l-hafede ve'l-metâ*, thk. Muhammed Abdülhamîd en-Nümeysî (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, ts.), 1/280.

⁶ Kelbî, *Nesebü Me'ad*, 2/453; İbn Hazm, *Cemheretü ensâbi'l-Arab*, 1/239. Huzâa kabilesinin beş kola ayrıldığı, onlardan birisinin Benü Ka'b b. Amr olduğuna dair bk. Abdüsselam Uygur - Yaşar Çelikkol, "İlk Çağlardan M. 400 Yılına Kadar Mekke'nin Etnik Yapısı -II- (Katûrâoğulları, Adnanî Kabileler, İyad, Huzâa)", *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7/2 (2005), 75.

kerlerin Büdeyl kabilesinden olup olmamasıyla ilgili cümlelerde geçtiği görülmektedir.⁷ Mekke tarihinde önemli bir yeri bulunan ve oraya beş mil mesafede bulunan Merrüzzahrân'da yerleşen⁸ Huzâa kabilesinden Ka'boğullarının konumu, İbn Abbas'ın "Kur'ân-ı Kerîm iki Ka'b'ın şivesiyle indirilmiştir: Yurtları bir olan Ka'b b. Lüey (Kureys) ve Ka'b b. Amr b. Lühay (Huzâa)." sözünden⁹ de anlaşılmalıdır. Hudeybiye Antlaşması'na Müslümanlarla birlikte dahil olan Huzâalılar, kaynaklarımızda Hz. Peygamber'in müttefiki ve yakın adamları olarak vasıflandırılmışlardır.¹⁰ Zira Hudeybiye Antlaşması'ndan çok önce onlardan Müslüman olanların varlığı bir yana¹¹ Uhud Savaşı öncesinde Mekke'deki bilgileri Hz. Peygamber'e ulaştıran Amr b. Sâlim gibi Huzâalılar vardı.¹² Yine Allah Resûlü, stratejik konumları ve Kureys'i yakından takip etme imkanına sahip olmaları sebebiyle Huzâa kabilesine mensup Eslemlilere yurtlarında kalma talimatını vermişti.¹³

Huzâa kabilesinin önde gelenlerinden birisi olan Büdeyl'in,¹⁴ babası ve annesi ile ilgili çok bilgi bulunmamaktadır. Ancak Peygamberimizin dedesi Abdülmuttalib'in her geçen gün artan itibarı sebebiyle onunla bir sözleşme (hîlf) yapmak isteyen Huzâalı heyet arasında Büdeyl'in babası Verkâ'yı görmekteyiz. Bu sözleşmenin sebebi, arsa ve bahçeleri amcası Nevfel b. Abdümenâf tarafından gasp edilen Abdülmuttalib'in, Medine'den dayılarının gelip kendisine yardım etmesi üzerine itibarının daha da artmasıdır.¹⁵ Bu durum, Büdeyl gibi babasının da kabilesi içerisinde belli bir mevkie sahip olduğunu göstermektedir.

⁷ Vâkidî, Muhammed b. Ömer b. Vâkid, *Kitâbü'l-megâzi*, thk. Marsden Jones (Beyrut: Dâru'l-A'lemî, 1409/198), 2/815; Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk* (Beyrut: Dâru't-Türâs, 2. Basım, 1387), 3/55.

⁸ Yâkut el-Hamevî, Ebû Abdillâh Şihâbüddîn b. Abdillâh el-Bağdâdî er-Rûmî, *Mu'cemü'l-büldân* (Beyrut: Dâru Sâdir, 2. Basım, 1995), 5/104-105.

⁹ İbn Abdilber, *el-İnbâh*, 1/84.

¹⁰ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 2/73; Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk*, 2/625; İbn Asâkir, Ebü'l-Kâsım Alî b. el-Hasen ed-Dimaşkî eş-Şâfiî, *Târîhu medîneti Dimesşk*, thk. Ömer b. Garâme el-Amravî (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1995), 57/226.

¹¹ Önkâl, "Huzâa (Benî Huzâa)", 18/432.

¹² Makrîzî, *İmtâ'u'l-esmâ*, 14/29.

¹³ Önkâl, "Huzâa (Benî Huzâa)", 18/432.

¹⁴ Uri Rubin, bir rivayetten hareketle Büdeyl'i Âs b. Vâil es-Sehmi'nin mevlâsi (âzat edilen köle ve velâ sözleşmesinin taraflarından biri) olarak zikretmiştir. Rubin, "Budayl b. Warqâ". Söz konusu rivayetin yer aldığı olay Mâide Sûresi 106-108. Âyet-i kerîmelerinin nüzul sebebi olarak tefsirlerde yer almaktadır lakin Uri, bir tefsirdeki ismin yanlış olduğu tek rivayeti dikkate almış ve hata etmiştir. Söz konusu rivayetdeki Büdeyl'in, Verkâ'nın oğlu değil de Büdeyl b. Ebû Mâriye olduğu, ilkinin Huzâalı ikincisinin Sehmoğullarından olduğu açıklanmıştır. İbn Hacer, Ebû'l-Fadl Ahmed b. Ali b. Muhammed el-Askalânî, *Fethu'l-bârî bi şerhi sahihi'l-Buhârî* (Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1379), 5/411; Aynî, Ebû Muhammed Bedrüddîn Mahmûd b. Ahmed, *Umdetü'l-kârî fi şerhi Sahihi'l-Buhârî* (Beyrut: Dâru İhyâ'it-Türâsî'l-Arabî, ts.), 14/76.

¹⁵ İbn Habîb, Ebû Ca'fer Muhammed b. Habîb b. Ümeyye el-Hâşimî, *el-Münemmak fi ahbâri Kureys*, thk. Hurşit Ahmet Faruk (Beyrut: Âlemü'l-Kütüb, 1405/1985), 1/86; Belâzurî, Ebû'l-Abbâs Ahmed b. Yahya b. Câbir, *Ensâbü'l-eşraf*, thk. Süheyl Zekkâr-Riyâz ed-Ziriklî (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1417/1996), 1/69.

Büdeyl b. Verkâ'nın doğum tarihiyle ilgili doğrudan bir bilgiye sahip değiliz. Ancak Mekke Fethi esnasında Büdeyl'e yaşını soran Hz. Peygamber'e verdiği "Doksan yedi yaşındayım." cevabını¹⁶ içeren bir rivayet bulunmaktadır. Mekke'nin fethi 8/630 yılında olduğuna göre söz konusu rivayete göre Büdeyl, 533 yılında doğmuş olmalıdır. Bu ise Büdeyl'in Hudeybiye'de elçilik görevini doksan beş yaşında yürüttüğü, Tebük Gazvesi gibi zorlu bir sefere doksan sekiz yaşında katıldığı anlamına gelir ki bu çok olası bir durum değildir.

Kaynaklarımızda Büdeyl'in eşleriyle ilgili bilgiye de ulaşamamıştır. Çocuklarıyla ilgili veriler toplandığında beş erkek çocuğuyla ilgili bilgi görülebilmektedir: Nâfi', Abdullah, Abdurrahman, Osman ve Seleme.¹⁷ Büdeyl'in oğullarının Müslüman olduğu hatta Büdeyl'den daha önce Müslüman olduğu ifade edilmektedir. Bunlardan Bi'rîmaûne olayında şehit olan Nâfi'e,¹⁸ Abdullah b. Revâha'nın ağlayarak bir mersiye söylediği kaynaklarımızda yer almaktadır.¹⁹ Hayatı hakkında başka bilgi bulunmayan bu sahâbînin ismini Râfi' b. Büdeyl olarak verip de ayrı bir sâhâbî gibi düşünen müelliflerimiz vardır.²⁰ Ancak bunun tashif (Birbirine benzeyen harflerden oluşan kelimelerin nokta veya hareketlerinin değiştirilerek yazılması) olduğunu söyleyenlerin²¹ ifade ettiği gibi söz konusu sahâbînin ismi Nâfi' b. Büdeyl olmalıdır. Söz konusu karıştırma birbirine benzeyen kelimelerden de Büdeyl'in Râfi' isimli azatlısı ile oğlunun isminin benzerliğinden de kaynaklanabilir.

Büdeyl'in oğullarından Abdullah, babası ile birlikte Mekke'nin fethinin hemen öncesinde Müslüman olmuş ve Huneyn, Tâif ve Tebük gazvelerine katılmıştır. Fetih gerçekleştikten sonra İslam'a girdiği söylenirse de doğrusu fethin hemen öncesinde Müslüman olduğudur. O da Huzâa kabilesinin önde gelenlerinden (seyyid) birisidir.²² Hz. Peygamber, onu kardeşi Abdurrahman ile birlikte Yemen'e göndermiştir.²³ Hz. Ömer döneminde fetihlere katıldığı

¹⁶ İbn Hacer, Ebû'l-Fadl Ahmed b. Ali b. Muhammed el-Askalânî, *el-İsâbe fî temyîzi's-sahâbe*, thk. Âdil Ahmed Abdülmevcûd-Ali Muhammed Muavvaz (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmîyye, 1415), 1/409-410.

¹⁷ İbn Mende, Ebû Abdullâh Muhammed b. İshâk el-İsfahânî, *Ma'rifetü's-sahâbe*, thk. Âmir Hasan Sabrî (el-Ayn: Câmiatü'l-İmârâtî'l-Arabîyyetî'l-Müttehide, 1426/2005), 279; Ebû Nuaym, Ahmed b. Abdillâh el-İsfahânî, *Ma'rifetü's-sahâbe*, thk. Âdil b. Yûsuf el-Azâzî (Riyâd: Dâru'l-Vatan li'n-Neşr, 1419/1998), 1/421; İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/122.

¹⁸ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 4/220; İbn Hişâm, *es-Siretü'n-nebeviyye*, 2/184; Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk*, 2/546.

¹⁹ İbn Hişâm, *es-Siretü'n-nebeviyye*, 2/188; Ebû Nuaym, *Ma'rifetü's-sahâbe*, 2/1058, 5/2674; Süheylî, *Ravzu'l-ünûf*, 6/154.

²⁰ İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, 2/230, 5/258; İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/429-430.

²¹ Zehebî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Osman, *Siyeru'l-âlâmi'n-nübelâ*, thk. Şuayb el-Arnaût (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1985), 1/241; Ebû Nuaym, *Ma'rifetü's-sahâbe*, 2/1058; İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/429-430.

²² İbn Abdilber, Ebû Ömer Yûsuf b. Abdillâh, *el-İstîâb fî marifeti'l-ashâb*, thk. Ali Muhammed el-Bicâvî (Beyrut: Dâru'l-Ceyl, 1992), 3/872; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, 3/184; Zehebî, *A'lâm*, 3/277; İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/18.

²³ İbn Abdilber, *el-İstîâb*, 2/823; İbnü'l-Cevzî, Ebû'l-Ferec Cemâlüddîn Abdurrahmân b. Alî el-

ve İsfahân valiliği yaptığına dair rivayetler bulunmaktadır.²⁴ Arap dâhilerinin sayısını beş olarak veren kaynaklar, beşinci olarak onun ismini vermekte ve Kays b. Sa'd ile birlikte iki dâhinin fitne olaylarında Hz. Ali tarafında yer aldıklarını söylemektedirler.²⁵ Nitekim Siffin Savaşı'nda ordunun sağ tarafında,²⁶ Hz. Ali'nin piyade kuvvetlerinin komutanlığını yürütmüştür.²⁷ Aynı savaşta safları yara yara Muaviye'nin yanına kadar geldiği ve onun yanındaki adamlar tarafından öldürüldüğü, Muaviye'nin onun ve kabilesinin cesaretini övücü sözler söylediği rivayet edilmektedir.²⁸ Büdeyl'in diğer oğlu Abdurrahman'ın da kardeşi Abdullah ile birlikte Yemen'e gittiği, daha sonra da Siffin Savaşı'na katılıp burada vefat ettiği kaynaklarımızda yer almaktadır.²⁹

Büdeyl'in oğulları olarak haklarında bilgi bulunmayan Seleme³⁰ ile Osman'ın³¹ ismi geçmektedir. Bunlardan başka Büdeyl'in oğlu olduğu ifade edilen veya ihtimali bulunan isimler vardır. Tabakât kitaplarımızda Hz. Osman'ı muhasara etmek üzere Mısır'dan dört grup şeklinde harekete geçen asilerden bir grubunun başı olarak Ebû Amr/Amr b. Büdeyl b. Verkâ' el-Huzâî'den bahsedilmektedir.³² Bazı kaynaklar Ebû Amr'ın konumuz olan sahâbî Büdeyl'in oğlu olduğunu söylemektedir³³ ancak bu künyenin farklı bir oğluna

Bağdâdî, *el-Müntezam fi târihi'l-ümem ve'l-mülûk*, thk. Muhammed Abdülkadir Atâ-Mustafa Abdülkadir Atâ (Beirut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1412/1992), 5/114, İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, 3/425; İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/18.

- ²⁴ Belâzurî, Ebü'l-Abbâs Ahmed b. Yahya b. Câbir, *Fütûhu'l-Büldân* (Beirut: Dâru Mektebeti'l-Hilâl, 1988), 304-306; Taberî, *Târihu'l-ümem ve'l-mülûk*, 4/139, 180; Ebü's-Şeyh, Ebü Muhammed Abdullâh b. Muhammed el-Ensârî el-İsfahânî, *Tabakâtü'l-muhaddisin bi-İsfahân ve'l-vâridine aleyhâ*, thk. Abdülgâfir Abdülhak Hüseyin el-Belûşî (Beirut: Müessesetü'r-Risâle, 2. Basım, 1412/1992), 1/188, 256.
- ²⁵ İbn Habîb, Ebü Ca'fer Muhammed b. Habîb b. Ümeyye el-Hâşimî, *el-Muhabber*, thk. Ilse Lichtenstadter (Beirut: Dâru'l-Âfâki'l-Cedîde, ts.), 184; Buhârî, Ebü Abdillâh Muhammed b. İsmail, *et-Târihu'l-kebîr*, thk. Muhammed Abdülmüfid Hân (Haydarâbâd: Dâiretü'l-Meârifî'l-Osmâniyye, ts.), 7/316; İbn Asâkir, *Târihu medîneti Dimeşk*, 49/424, 60/17.
- ²⁶ İbnü'l-Esir, Ebü'l-Hasan Ali b. Muhammed, *el-Kâmil fi't-târih*, thk. Ömer Abdüsselâm et-Tedmürî (Beirut: Dâru'l-Kütübî'l-Arabî, 1997), 2/648; Sibt İbni'l-Cevzî, Ebü'l-Muzaffer Şemsüddîn Yûsuf b. Kızıoğlu et-Türki el-Avni el-Bağdâdî, *Mir'âtü'z-zemân fi târihi'l-a'yân* (Dimeşk: Dâru'r-Risâleti'l-Âlemiyye, 1434/2013), 6/287; İbn Kesîr, Ebü'l-Fidâ İsmail b. Ömer, *el-Bidâye ve'n-nihâye* (Beirut: Dâru'l-Fikr, 1986), 7/310.
- ²⁷ Dîneverî, Ebü Hanîfe Ahmed b. Dâvûd, *Ahbârü't-tvâl*, thk. Abdülmün'im Âmir (Kahire: Dâru İhyâi'l-Kütübî'l-Arabî, 1960), 171; İbn Hibbân, Ebü Hâtim Muhammed b. Hibbân el-Büstî, *es-Sîretü'n-nebevîyye ve târihu'l-hulefâ'*, thk. Hâfız Azîz Bey el-Kâdirî (Beirut: el-Kütübü's-Sekâfiyye, 3. Basım, 1417), 2/540; Zehebî, Ebü Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Osman, *Târihu'l-İslâm*, thk. Ömer Abdüsselâm et-Tedmürî (Beirut: Dâru'l-Kütübî'l-Arabî, 2. Basım, 1993), 3/541, 567.
- ²⁸ İbn Abdilber, *el-İstîâb*, 3/872-873; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, 3/184-185; Zehebî, *A'lâm*, 3/277.
- ²⁹ İbn Abdilber, *el-İstîâb*, 3/872-873; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, 3/425; Zehebî, *A'lâm*, 3/277; İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/18.
- ³⁰ İbn Ebî Hâtim, Ebü Muhammed Abdurrahmân b. Muhammed er-Râzî, *el-Cerh ve't-ta'dîl* (Haydarâbâd: Tab'atü Meclisi Dâireti'l-Meârifî'l-Osmâni, 1952), 4/157; İbn Abdilber, *el-İstîâb*, 2/640; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, 2/519; İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/121-122.
- ³¹ İbn Hacer, *el-İsâbe*, 5/48.
- ³² Belâzurî, *Ensâbü'l-eşraf*, 5/549; Taberî, *Târihu'l-ümem ve'l-mülûk*, 4/348; Sibt İbni'l-Cevzî, *Mir'âtü'z-zemân*, 6/70-71; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, 7/170.
- ³³ Ebü'l-Arab, Muhammed b. Ahmed et-Temîmî, *Kitâbu'l-mihan*, thk. Ömer Süleyman el-Ukaylî (Riyâd: Dâru'l-Ulûm, 1404/1984), 129-130; İbn Hazm, *Cemheretü ensâbi'l-Arab*, 1/239.

mı yoksa oğullarından birisine mi ait olduğuna dair bir bilgiye ulaşılamamıştır. Söz konusu kişinin nisbesinin Huzâî, Becevî, Tenûhî gibi farklı şekillerde verilmesi, onun oğlu olmadığı ihtimalini kuvvetlendirmektedir.³⁴ Aynı şekilde bu ismin sadece Hz. Osman'ın katline karışan bir sahâbî ismi olarak geçmesi de şüpheleri artırmaktadır.³⁵ Yine Abdullah b. Büdeyl ile Yemen'e elçi olarak giden ve Sıffin Savaşı'na katılan Muhammed b. Büdeyl b. Verkâ'dan bahsedilmektedir³⁶ ancak söz konusu kişinin Abdurrahman olması sebebiyle bu bilginin doğru olması mümkün görünmemektedir.

Mekke'de önemli bir kabileye mensup ve kabilesinin en önde gelenlerinden birisi olan Büdeyl b. Verkâ'nın Mekke Fethi'nin hemen öncesinde geç bir dönemde Müslüman olması, muhtemelen ailesi ile ilgili bilgi azlığının temel sebebi olmalıdır. Bununla birlikte oğullarının hepsinin Müslüman olması ve özellikle oğlu Abdullah'ın hayatıyla ilgili bilgiler İslam tarihi açısından dikkat çekicidir.

2. BÜDEYL B. VERKÂ' VE HUDEYBİYE ANTLAŞMASI

Huzâa kabilesinin liderlerinden birisi olan Büdeyl b. Verkâ'nın konumu, Mekkeli müşrikler ile Müslümanlar arasında gerçekleştirilen Hudeybiye Antlaşması'nda görülmektedir. Kureyşli önde gelenler ile Hz. Peygamber arasında bir dizi elçiler gelip gitmiştir. Bu elçilerden (sefir) bir tanesi de Büdeyl b. Verkâ' olmuştur.³⁷

6/628 yılının Zilkade/Şubat ayında³⁸ Hz. Peygamber, Kâbe'yi ziyaret etmek üzere ashâb-ı kirâmla Medine'den çıkmış ve Hudeybiye'ye gelip konaklamıştır. Hz. Peygamber Hudeybiye'de iken Huzâa kabilesinden Büdeyl b. Verkâ', birkaç hemşehrisiyle birlikte onun yanına geldi. Mekke'de Seniyye bölgesinde bir evi bulunan Büdeyl,³⁹ olup bitenden haberdardı. Büdeyl, Hz. Peygamber'e şöyle dedi:

“Muhammed! Adamlarının Araplarının ileri gelenlerini öldürmesi seni aldatmış. Vallahi yanında işe yarar bir adam yok. Üstelik silahsızsınız... Vallahi ben ve ka-

³⁴ Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail, *et-Târîhu'l-evsat*, thk. Mahmûd İbrâhim Zâyed (Kâhire: Dâru't-Türâs, 1397/1977), 7/316.

³⁵ Ramazan Önal, “Hz. Osman'ın Şehadetinden Sorumlu Tutulan Sahâbîler ve Bu Olaydan Sonra Akıbetleri”, *e-Şarkiyat İlmî Araştırmalar Dergisi* 11/3 (Aralık 2019), 1304-1305.

³⁶ Hatîb el-Bağdâdî, Ebû Bekr Ahmed b. Alî, *Târîhu Bağdâd*, thk. Beşşâr Avvâd Ma'rûf (Beyrut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 2002), 1/569-570; İbn Hacer, *el-İsâbe*, 6/5.

³⁷ Fâkihî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İshâk b. Abbâs, *Ahbâru Mekke fî kadîmî'd-dehr ve hadîsîh*, thk. Abdülmelik b. Abdullah b. Dehîş (Beyrut: Dâru Hadîr, 2. Basım, 1414), 3/306.

³⁸ Kasım Şulul, *Ana Hatlarıyla Sıyer-i Nebî* (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2014), 488; Mehmet Apaydın, *Sıyer Kronolojisi* (İstanbul: Kuramer Yayınları, 2018), 612-615.

³⁹ Ezrakî, Ebû'l-Velîd Muhammed b. Abdillâh, *Ahbâru Mekke ve mâ câ'e fihâ mine'l-âsâr*, thk. Rüşdî Sâlih Melhas (Beyrut: Dâru'l-Endelüs, ts.), 2/46; Fâkihî, *Ahbâru Mekke*, 3/306; Begavî, Ebû'l-Kâsım Abdullah b. Muhammed b. Abdilazîz b. el-Merzûbân, *Mu'cemü's-sahâbe*, thk. Muhammed Emin b. Muhammed el-Cekenî (Kuveyt: Mektebetü Dârî'l-Beyân, 1421/2000), 1/354. Kusay b. Kilâb'ın Sehmoğullarını Seniyye bölgesine yerleştirdiği ve onların Huzâahlar ile antlaşmalı (hilf) olduğuna dair bk. Fâkihî, *Ahbâru Mekke*, 3/241, 5/53.

bilem sadece Muhammed'in galip gelmesini arzu ettiğimiz için tenkit edilebiliriz. Ancak seninle savaş halinde olan Kureyşlilerin çocukları ve mallarıyla birlikte Beldah'a gelip çadırlarını kurduklarını gördüm. Yanlarında kadınları ve çocukları var. Yemek konusunda sıraya girmişler, yanlarına gelenleri deve etiyle doyuruyorlar ve size karşı kıskırtarak savaşa teşvik ediyorlar. Yeniden bir düşünün."⁴⁰

Konuşma esnasında Hz. Ebû Bekir'in araya girip Büdeyl'e kötü söz söylemesi, Büdeyl'in de ona "Vallahi senin bana karşı bir iyiliğin olmasaydı, sana cevap verirdim." ifadesi aynı şekilde elçilik yapan Urve b. Mes'ûd'a hitaben söylenmiş sözlerdir. İki elçinin sözlerinin yer yer birbirini yerine nakledildiği ve karıştırıldığı anlaşılmaktadır. Ancak diyetin ifade edildiği sözler Urve'ye aittir, zira Hz. Ebû Bekir'in Büdeyl'e değil Urve'ye diyet ödeme konusunda yaptığı bir iyilik⁴¹ söz konusudur.

Büdeyl'in Hz. Peygamber'e Kureyşlilerin büyük bir kalabalıkla ve kararlı bir şekilde, Mekke'ye girmek için Müslümanlara izin vermeyeceklerine dair sözleri⁴² rivayet edilmektedir. Aynı sözlerin elçi Urve b. Mes'ûd tarafından söylendiği de nakledilmektedir.⁴³ Söz konusu elçilerin birbirine yakın sözler söylemesi, bir karışıklığı sebep olmuş gibi görünmektedir. Hz. Peygamber Büdeyl'e şöyle cevap vermiştir:

"Biz kimseyle savaşmaya gelmedik. Biz şu Beyt'i ziyarete geldik. Kim bize engel olursa onunla savaşırız. Üstelik savaş Kureyş'e zarar vermiş ve onları yormuştur. İsterlerse onlara güven içinde olacakları bir süre veririz ve bu süre zarfında bizimle başka insanlar arasından çekilirler. Diğer insanlar Kureyş'ten çok daha fazladır. Eğer benim davam insanlar arasında güçlenirse, Kureyş de insanların girdiği İslam'a girer veya herkesle birlikte savaşır. Vallahi başım gövdemden ayrılmaya veya Allah İslam'ı hâkim kılmaya kadar bu davam uğrunda çabamı sürdüreceğim."⁴⁴

Hz. Peygamber, bu sözleriyle niyetlerinin savaş olmadığını ancak Kureyşlilerin savaşa yeltenmeleri durumunda savaşmaktan da kaçmayacaklarını ifade etmiştir. Allah Resûlü, inandığı değerler uğruna kararlılığını göstermiş, böylece Müslümanlara bu konuda da örnek olmuştur.

⁴⁰ Vâkıdî, *Kitâbü'l-megâzi*, 2/581; Makrîzî, *İmtâ'u'l-esmâ*, 14/29.

⁴¹ Vâkıdî, *Kitâbü'l-megâzi*, 2/595; Buhârî, "Şurût", 15; Ebû Dâvûd, "Cihâd", 156, "Sünnet", 8; 2/627; Zehebî, *Târîhu'l-İslâm*, 2/368-369.

⁴² Abdürrezzâk es-San'ânî, Ebû Bekr b. Hemmâm b. Nâfi' el-Himyerî, *el-Musannef*, thk. Habîbürrahmân el-A'zamî (Beyrut: el-Mektebetü'l-İslâmî, 2. Basım, 1403), 5/330, Hadis no: 9720; Buhârî, "Şurût", 15.

⁴³ Vâkıdî, *Kitâbü'l-megâzi*, 2/595; Buhârî, "Şurût", 15; Ebû Dâvûd, "Cihâd", 156, "Sünnet", 8; Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk*, 2/627; Zehebî, *Târîhu'l-İslâm*, 2/368-369.

⁴⁴ Vâkıdî, *Kitâbü'l-megâzi*, 2/581, 593; İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 2/99-100; Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn, *Delâilü'n-nübüvve* (Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1405), 4/102; Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk*, 2/625; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-târîh*, 2/83; "...Eğer benim davam insanlar arasında güçlenirse, Kureyş de insanların girdiği İslam'a girer. İslam'a girmek istemezlerse savaştan uzak bir şekilde rahatça yaşarlar..." Zehebî, *Târîhu'l-İslâm*, 2/368; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, 4/174.

Büdeyl, Hz. Peygamber'e "Söylediğini Kureyşlilere bildireceğim." diyerek onun yanından ayrıldı ve Kureyşlilerin yanına geldi. Büdeyl "Size bu adamın yanından geldik ve söylediklerini işittik. Söylediklerini size haber vermemizi isterseniz bunu yaparız." deyince, akli kıt bazıları "Onunla ilgili hiçbir şey duymak istemiyoruz." diyerek Büdeyl'i dinlemek istemediler. Urve b. Mes'ûd'un durumu garipsemesi ve Büdeyl'in konuşmalarından zarar gelmeyeceği, dilerlerse reddedip dilerlerse kabul edebileceklerine dair sözleri üzerine Büdeyl, Hz. Peygamber'in söylediklerin Kureyşlilere haber verdi.⁴⁵

Büdeyl b. Verkâ'nın Hudeybiye Antlaşması öncesinde yerine getirdiği elçilik görevi, konuşmaları, Mekkelilerin onu dinlemesi onun bir yandan Mekkeliler yanındaki itibarını anlatırken öte yandan zeki oluşunu ve hatipliğini göstermektedir. Bu, onun iyi bir diplomat olduğuna da işaret etmektedir. Onun elçilik göreviyle ilgili rivayetleri aktaran kaynaklar ittifakla onun kabilesi Huzâalı Müslüman ya da müşrik olanlarının fark etmeksizin Hz. Peygamber'in müttefiki ve yakın adamları olduğunu ifade etmektedir.⁴⁶ Zira Hudeybiye Antlaşması'ndaki "Dileyen kabileler tarafların yanında antlaşmaya dahil olabilecektir." maddesine binaen Benû Bekr kabilesi Kureyş'in yanında yer alırken Huzâa kabilesi Müslümanların tarafında oldu.⁴⁷

3. BÜDEYL B. VERKÂ'NIN İSLAM'A GİRİŞİ

Geçmişte aralarında ciddi problemler bulunan⁴⁸ Bekiroğulları ile Huzâa kabileleri arasındaki Hudeybiye Antlaşması ile sağlanan sükûnet, söz konusu antlaşmanın imzalanmasının üzerinden iki yıl geçmeden 8/629 yılının Şaban/Aralık ayında sona erdi. Bekiroğullarının dahil olduğu Kinâne kabilesinden Enes b. Züneym'in Hz. Peygamber'e hakaret etmesi üzerine Huzâalı bir genç Enes'in başına vurup onu yaraladı. Bu olay, Bekiroğulları ile Huzâa arasında problemin gün yüzüne çıkmasına sebep oldu.⁴⁹ Bekiroğulları Kureyşlilerden her türlü desteği alarak Vefîr suyu yanında bir grup Huzâalıya baskın yaptı ve onlardan bazılarını öldürdü. Önde gelen birkaç Mekkelinin de bu baskına katıldığı ifade edilmektedir.⁵⁰ Bekiroğullarının Huzâa kabilesine yaptığı baskın sonrasında bazı Huzâalılar, Mekke'de evi bulunan Büdeyl b.

⁴⁵ Vâkidî, *Kitâbü'l-megâzi*, 2/594; Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve*, 4/102; Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk*, 2/626; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil fi't-târîh*, 2/83; Zehebî, *Târîhu'l-İslâm*, 2/368; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, 4/174; Kandemir, "Büdeyl b. Verkâ", 6/482.

⁴⁶ Vâkidî, *Kitâbü'l-megâzi*, 2/593; İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 2/312; İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 2/73; Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk*, 2/625; Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve*, 4/102.

⁴⁷ Vâkidî, *Kitâbü'l-megâzi*, 2/611-612; Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve*, 5/6; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil fi't-târîh*, 2/115; Zehebî, *Târîhu'l-İslâm*, 2/522; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, 4/278.

⁴⁸ Vâkidî, *Kitâbü'l-megâzi*, 2/611-612; İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 2/389-390; Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk*, 3/43.

⁴⁹ Vâkidî, *Kitâbü'l-megâzi*, 2/782-783; Şulul, *Siyer-i Nebî*, 550-551.

⁵⁰ Vâkidî, *Kitâbü'l-megâzi*, 2/783; İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 2/390; Belâzurî, *Fütühu'l-Büldân*, 46; Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk*, 3/43; İbn Hazm, Ebû Muhammed Alî b. Ahmed el-Endelüsî el-Kurtubî, *Cevâmiu's-sîretü'n-nebeviyye* (Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, ts.), 1/177; Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve*, 5/6.

Verkâ' ve onun azatlısı Râfi'nin evine sığındılar. Hatta Bekiroğulları burayı göz hapsine aldılar ve üç gün Huzâalılarının çıkmasına müsaade etmediler.⁵¹

Vetîr baskınından sonra Büdeyl b. Verkâ' ve bir grup Huzâalı Hz. Peygamber'e geldiler. Başlarına geleni ve Kureyşlilerin Bekiroğullarına desteğini anlattılar. Sonra Mekke'ye dönmek üzere ayrıldılar. Hz. Peygamber "Galiba Ebû Süfyân'ın antlaşmayı tekid etmek, süresini de uzatmak için geleceğini göreceksiniz." buyurdu. Büdeyl ve arkadaşları dönüş yolunda Usfân mevkiinde Mekke'den gelen Ebû Süfyân ile karşılaştı. Ebû Süfyân, Büdeyl'in Allah Resûlü'ne gelip durumu haber verdiğini düşünerek "Nereden geliyorsun Büdeyl?" diye sordu. Büdeyl "Şu denizin kıyısında ve vadinin iç tarafındaki Huzâalılarının yanından geldim." diğeri bir rivayete göre de "Şu deniz kıyısındaki Ka'b ve Huzâalılarının arasındaki bir cinayet sebebiyle yanlarına gitmiştim. Onları barıştırdım." diye cevapladı. Ebû Süfyân "Muhammed'in yanından gelmiyor musun?" diye sorunca Büdeyl "Hayır." dedi. Büdeyl oradan uzaklaşınca Ebû Süfyân ve yanındakiler, Büdeyl'in devesinin pisliğine bakarak onun Medine'den geldiğini anladılar.⁵² Kaynaklarımız Medine'ye durumu haber vermek için gelen kırk kişilik heyetin başkanı olarak Amr b. Sâlim'i işaret etseler⁵³ de Büdeyl'in heyet içerisinde önemli bir konumunun olduğunu rivayetlerden anlamaktayız.

Bazı araştırmacılar, Hz. Peygamber'in Mekke Fethi'ne katılmaları için Büdeyl b. Verkâ' ile Büsr b. Süfyân'ı kabileleri olan Huzâa'nın Ka'boğullarını Medine'ye getirmekle görevlendirdiğini söylemektedirler.⁵⁴ Ancak söz konusu kişinin Büdeyl b. Verkâ' değil de aynı kabilede Büdeyl b. Seleme olduğunu kaynaklarımız tasrih etmektedir.⁵⁵

Allah Resûlü ve Müslümanlar Mekke'yi fethetmek için şehre yaklaştıkları sırada Merrüzzahrân'da konakladılar. Mekkelilerin çok gizli yürütülen harekâttan haberleri olmamıştı. Merrüzzahrân'daki hareketliliğin sebebini öğrenmek adına Ebû Süfyân ile Hakîm b. Hizâm oraya gittiler. Yolda karşılaştıkları Büdeyl b. Verkâ' da onlara katıldı. Mekkelilerin savaşa yeltenmemesi için gözlerini korkutmak amacıyla her bir Müslüman asker ateş yakmıştı. Bu ateşleri gören bir rivayete göre Büdeyl, "Bunlar Huzâalılardır (Ka'boğulları). Savaş, onları bir araya getirmiştir." deyince Ebû Süfyân "Huzâa (Ka'boğulları)

⁵¹ Vâkadî, *Kitâbü'l-megâzi*, 2/783, 792; İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 2/391; Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk*, 3/44; İbn Hazm, *Cevâmîu's-sîretü'n-nebeviyye*, 1/177; Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve*, 5/10.

⁵² Vâkadî, *Kitâbü'l-megâzi*, 2/396, 792; İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 2/395-396; Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk*, 3/45-46; Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve*, 5/7-8; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-târîh*, 2/116; Zehebî, *Târîhu'l-İslâm*, 2/523-524; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, 4/280.

⁵³ Vâkadî, *Kitâbü'l-megâzi*, 2/789; İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 2/102; İbnü'l-Cevzî, *el-Müntezam*, 3/324.

⁵⁴ Kandemir, "Büdeyl b. Verkâ", 6/482; a.mlf., "Büsr b. Süfyân", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1992), 6/495; Şulul, *Siyer-i Nebî*, 554.

⁵⁵ İbn Abdilber, *el-İstîâb*, 1/151; Süheylî, *Ravzu'l-ünûf*, 7/53; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 1/358; İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/406.

bu ateş ve adamlardan daha az ve zayıftır.” diye karşılık verdi. Ardından Ebû Süfyân ve bu iki kişi Abbas ile görüştüler.⁵⁶ Abbas’ın üçüne de Müslüman olmalarını teklif ettiğine dair bir rivayet varsa⁵⁷ da genel rivayetlere göre ise hep birlikte Hz. Peygamber’in yanına gittiler ve Allah Resûlü üçünü de İslam’a davet etti.⁵⁸ Onlara ve onları onure etmek adına onların evine sığınan Mekkelilere de eman verdi. Hz. Peygamber “Büdeyl’in evine sığınan Mekkeliler güven içerisinde olacaktır.” buyurdu.⁵⁹

Söz konusu rivayetlere göre Büdeyl, Mekke Fethi öncesinde Merrüz-zahrân’da Müslüman oldu. Hatta kaynaklarımız itibar etmemekle birlikte Büdeyl’in Mekke Fethi’nin akabinde İslam’a girdiğine dair bir görüşü de nakledderler. Ancak Vâkıdî’nin Kitâbü’l-megâzî isimli eserindeki “Allah Resûlü, Hudeybiye Antlaşması’nın ardından dönüş yapınca Müslüman olup da Hz. Muhammed’i tasdik etmeyen Huzâalı kalmadı. Hz. Peygamber’in etrafında henüz az sayıda insan varken Huzâalılar Müslüman oldu.”⁶⁰ ifadesi ve bu sözlerin ardından “Büdeyl, Bişr ve Amroğullarının büyüklerine” hitabıyla Hz. Peygamber tarafından Huzâalılara gönderilen İslam’a davet mektubu sebebiyle Büdeyl b. Verkâ’nın Mekke’nin fethinden çok daha önce Müslüman olduğunu söyleyebiliriz. Muhtemelen Hz. Peygamber, Mekke’de evi bulunan, Hudeybiye’de yaptığı elçiliğe binaen Kureyşlilerin itibar ettiği bu kişinin açığa çıkmamasını istemiş olmalıdır. Ancak Büdeyl b. Verkâ gibi bazı Huzâalıların Mekke’nin hemen öncesinde Müslüman gibi görünmediğini, bu sebeple rivayetlerin Büdeyl’in İslam’a girişini Merrüz-zahrân’da gösterdiğini de unutmamak icap etmektedir.

Hz. Peygamber’in Büdeyl’i de muhatap alarak Huzâalılara gönderdiği İslam’a davet mektubu Huzâalıların birçoğunun olduğu gibi Büdeyl’in de Müslüman olma sebeplerinden birisi olmalıdır. Hz. Peygamber’in Huzâalılarla daima iyi ilişkiler içerisinde olduğunu, komşuluk ve akrabalık açısından da Huzâalıların kendilerine yakın olduğunu, onların Müslüman olması halinde hicret etmedeki muafiyetlerini ifade eden söz konusu mektubun katibinin Hz. Ali olduğu görülmektedir.⁶¹ Söz konusu mektup Büdeyl ve ailesi için bir iftihar vesilesi olmuş,⁶² Büdeyl’in oğlu Seleme babasının mektubu kendisine

⁵⁶ Vâkıdî, *Kitâbü’l-megâzî*, 2/814-815; İbn Sa’d, *et-Tabakâtü’l-kübrâ*, 2/139; Taberî, *Târîhu’l-ümem ve’l-mülûk*, 3/55; Beyhakî, *Delâilü’n-nübüvve*, 5/36; Zehebî, *Târîhu’l-İslâm*, 2/160-161; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve’n-nihâye*, 4/289.

⁵⁷ Vâkıdî, *Kitâbü’l-megâzî*, 2/815.

⁵⁸ Vâkıdî, *Kitâbü’l-megâzî*, 2/815; İbn Sa’d, *et-Tabakâtü’l-kübrâ*, 1/79-83; Beyhakî, *Delâilü’n-nübüvve*, 5/40; Zehebî, *Târîhu’l-İslâm*, 2/530; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve’n-nihâye*, 4/289.

⁵⁹ Vâkıdî, *Kitâbü’l-megâzî*, 2/815; İbn Sa’d, *et-Tabakâtü’l-kübrâ*, 1/83; İbnü’l-Esîr, *Üsdü’l-gâbe*, 1/359; Zehebî, *A’lâm*, 2/161; 3/48.

⁶⁰ Vâkıdî, *Kitâbü’l-megâzî*, 2/749; Önkâl, “Huzâa (Benî Huzâa)”, 18/431.

⁶¹ İbn Sa’d, *et-Tabakâtü’l-kübrâ*, 4/220; İbn Mende, *Ma’rifetü’s-sahâbe*, 279-280; Ebû Nuaym, *Ma’rifetü’s-sahâbe*, 1/422; İbnü’l-Esîr, *Üsdü’l-gâbe*, 1/359; İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/409-410, 421.

⁶² Kandemir, “Büdeyl b. Verkâ”, 6/482.

verdiğini ve “Oğlum! Bu, Hz. Peygamber’in mektubudur. Onu vasiyetim olarak alın. Çünkü mektup yanınızda olduğu sürece sizin için hayır ve bereket olacaktır.” diye vasiyet ettiğini belirtmiştir.⁶³ Fâkihî'nin “Mekke'de ikamet edip de günümüzde burada oturmaya devam edenlerden, Hz. Peygamber'in kendisine yazılı bir belge vererek eman verdiği kişiler” başlığı altında söz konusu mektubu zikrettiğini⁶⁴ görmekteyiz.

Büdeyl b. Verkâ'nın Mekke'nin Fethi öncesinde Müslümanlığı tescil ve ilan edildikten sonra Mekke Fethi, Huneyn ve Tebük gazveleri ile Veda hacına katıldığı rivayet edilmektedir.⁶⁵ Hz. Peygamber, Huneyn Gazvesi'nde elde edilen ganimetlerin ve esirlerin Ci'râne'ye götürülmesini emretmiş, söz konusu ganimet ve esirlerin başına sorumlu olarak Büdeyl b. Verkâ'yı atamıştır.⁶⁶ Aynı şekilde Tebük Gazvesi için kabileleri davet eden Allah Resûlü'nün Huzâahlıları davet etmek için seçtiği üç kişiden birisi Büdeyl b. Verkâ' olmuştur.⁶⁷

4. BÜDEYL B. VERKÂ'NIN ŞAHSİYETİ, RİVAYETLERİ VE VEFATI

Büdeyl'in Müslüman olmadan önce kavminin önde gelenlerinden birisi olduğu bilinmekte ve onun için “Kavminin efendisidir.”⁶⁸ ifadesi kullanılmaktadır. Büdeyl'in toplum içindeki öncü rolünü anlatan ilginç bir rivayet nakledilmektedir: “Araplar, kutsal ev Kabe'ye benzemesin diye Mekke'deki binaları kare şeklinde yapmazlardı. Mekke'de kare şeklinde ilk defa ev yapan kişi Büdeyl b. Verkâ'dır. Yine ilk defa dam penceresi kullanan kişi de odur.”⁶⁹ Büdeyl b. Verkâ'nın cahiliye dönemindeki konumunu, Hudeybiye Antlaşması'ndaki yerine getirdiği elçilik görevinden anlamak mümkündür. Yine kabilesi içerisindeki pozisyonu ile ilgili önemli bir bilgi de Bekiroğullarının Vetîr'de Huzâahlılara yaptığı baksın sonrasında onun ve azatlısının evine insanların sığınmasıdır. Buna rağmen İbn Hazm'ın onunla ilgili söylediği “Arapların dâhisi olduğu” ifadesinin⁷⁰ karıştırma sonucu söylenmiş bir söz olması büyük bir ihtimaldir. Zira gerek İbn Hazm'ın sözünün başka müellifler tarafından nakledilmemiş olması gerekse dâhi olan kişinin daha önce geçtiği

⁶³ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 4/220; İbn Mende, *Ma'rifetü's-sahâbe*, 279-280; Ebû Nuaym, *Ma'rifetü's-sahâbe*, 1/422; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, 1/359; İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/409-410, 421.

⁶⁴ Fâkihî, *Ahbâru Mekke*, 3/74-75.

⁶⁵ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 4/220-221; İbn Abdilber, *el-İstîâb*, 1/150; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, 1/359.

⁶⁶ Vâkidî, *Kitâbü'l-megâzi*, 3/924; Buhârî, *et-Târihu'l-kebir*, 2/141; Belâzurî, *Ensâbü'l-esrâf*, 1/365; Begavî, *Mu'cemü's-sahâbe*, 1/354; İbn Abdilber, *el-İstîâb*, 1/150.

⁶⁷ Vâkidî, *Kitâbü'l-megâzi*, 3/990; İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 4/221; İbn Asâkir, *Târihu medîneti Dimeşk*, 2/34.

⁶⁸ İbn Hibbân, Ebû Hâtîm Muhammed b. Hibbân el-Büstî, *es-Sikât*, thk: Muhammed Abdülmüid Hân (Haydarâbâd: Dâiretü'l-Meârifî'l-Osmâniyye, 1393/1973), 3/34; Cevad Ali, *el-Mufassal fî Târihi'l-Arab Kable'l-İslâm* (Beirut: Dâru's-Sâkî, 4. Basım, 1422/2001), 7/15, 216.

⁶⁹ Askerî, Ebû Hilâl el-Hasen b. Abdillâh b. Sehl, *el-Evâ'il* (Tanta: Dâru'l-Beşîr, 1408), 57; Kalkaşendî, Ebû'l-Abbâs Şihâbüddîn Ahmed b. Alî, *Subhu'l-a'sâ fî sinâ'ati'l-inşâ* (Beirut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, ts.), 1/485; Cevad Ali, *el-Mufassal*, 12/8.

⁷⁰ İbn Hazm, *Cemheretü ensâbi'l-Arab*, 1/239; Kandemir, “Büdeyl b. Verkâ”, 6/482.

üzere oğlu Abdullah olması bizi bu çıkarıma sevk etmiştir.

Büdeyl'in Müslümanlığının tescili diyebileceğimiz Mekke Fethi'nin öncesinde Hz. Peygamber'in Ebû Süfyân ve Hakîm b. Hizâm ile birlikte onun evine sığınanlara da eman vermesi, daha sonraki süreçte Cî'râne'de toplanan Huneyn Gazvesi ganimet ve esirlerinin yönetilmesi sorumluluğu ile Tebük Gazvesi'ne Huzâahlıların çağrılması görevinin ona verilmesi Büdeyl b. Verkâ'nın Hz. Peygamber yanındaki konumunu gösteren önemli olaylardır. Hz. Peygamber'in Mekke Fethi esnasında kara yanaklı Büdeyl'e yaşını sorup ardından "Allah Teala senin güzelliğini ve karalığını artırsın." şeklinde dua etmesiyle Büdeyl,⁷¹ Allah Resûlü'nün ismen dua ettiği sahâbîler arasına girmesi açısından önem arz etmektedir.

Büdeyl b. Verkâ'nın Mekke Fethi esnasında Abbas'ın yanında Hz. Peygamber tarafından duaya mazhar olduğuna dair bir rivayet az önce geçmişti. Kendisinin Hz. Peygamber'den naklettiği üç rivayet mevcuttur. Allah Resûlü ile birlikte Veda haccına katılan Büdeyl, Mina'da devesinin üzerinde Hz. Peygamber'in münadi görevini yürütmüş ve onun emri olan "Allah'ın Resûlü bu Kurban Bayramı günlerinde oruç tutmayı size yasaklamıştır. Çünkü bu günler yeme içme günleridir." diyerek⁷² Müslümanları uyarmıştır. Burada Büdeyl'in elçisi ve münadisi olarak görev yaptığını, emrini insanlara duyurma görevini üstlendiği görülmektedir. Büdeyl'in, Hz. Peygamber'i abdest alırken ve mestlerine mesh ederken gördüğü rivayet edilmiştir.⁷³ O, Hz. Peygamber ile ilgili şöyle demiştir: "Allah Resûlü, hilali gördüğünde şöyle derdi: 'Benim de senin de Rabbimiz Allah'tır. Seni yaratana iman ettim. Allah'ım! Bu hilali bize güven ve iman, huzur ve İslam içerisinde bereketli eyle.'" ⁷⁴

Büdeyl b. Verkâ'nın vefatı ile ilgili rivayetler de ihtilaflıdır. Zira onun Sıffin Savaşı'nda vefat ettiğine dair bir rivayet vardır. Ancak genel kanaat onun Hz. Peygamber'den önce vefat ettiği şeklindedir.⁷⁵ Görüldüğü kadarıyla burada da Büdeyl, Sıffin'de vefat eden meşhur oğlu Abdullah ile karıştırılmıştır. Mekke'nin fethi esnasında doksan yedi yaşında olduğu rivayetini göz önüne alacak olursak Büdeyl'in hemen hemen yüz yaşında vefat ettiğini söyleyebiliriz ancak ilgili rivayetin çok makul olmadığını daha önce de ifade etmiştik.

⁷¹ İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/409-410.

⁷² İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 2/143, 4/221; İbn Ebî Şeybe, Ebû Bekr Abdullâh b. Muhammed el-Küfî, *el-Musannef fi'l-ehâdis ve'l-âsâr*, thk. Kemâl Yûsuf el-Hût (Riyâd: Mektebetü'r-Rüşd, 1409), 3/393 (No. 15262); Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdillâh eş-Şeybânî, *Müsned*, thk. Şuayb el-Arnaût vd. (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1421/2001), 39/452, 453. Rivayet metninde bazı farklılıklar bulunmaktadır ve başka sahâbîlerden de rivayet edilmiştir.

⁷³ İbn Kâni', Ebû'l-Hüseyn Abdülbâkî el-Ümevî el-Bağdâdî, *Mu'cemü's-sahâbe*, thk. Salâh b. Sâlim el-Musarrâti (Medine: Mektebetü Gurabâi'l-Eseriyye, 1418), 1/101.

⁷⁴ Ebû Nuaym, Ahmed b. Abdillâh el-İsfahânî, *Târîhu İsbahân*, thk. Seyyid Kisrevî Hasan (Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1410/1990), 1/90.

⁷⁵ İbn Mende, *Ma'rifetü's-sahâbe*, 278-279; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, 1/359; İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/408.

SONUÇ

Hz. Peygamber'i doğru anlamının önemli bir ayağını onun sahâbîlerini doğru anlamak oluşturmaktadır. Onların İslam'dan önce ve sonraki hayatları, geçirdikleri değişim, âyet-i kerîme ve hadîs-i şeriflerde övülenlerin yaptıkları gibi pek çok husus hem Allah Resûlü'nü ve hayatını anlamada önem arz eder hem de Müslümanlar için örneklik teşkil eder. Bu değerli sahâbîlerden bir tanesi Büdeyl b. Verkâ'dır. Allah Resûlü ile olan teşrik-i mesaisinin sınırlı oluşu sebebiyle hayatıyla ilgili bilgilerin az olduğu bu değerli sahâbînin kabilesi içerisindeki konumu, Allah Resûlü ile önemli yer ve zamanlarda bir araya gelmelerini sağlamıştır.

Büdeyl b. Verkâ', Mekke'nin tarihinde ve siyasetinde çok önemli bir yeri olan Huzâa kabilesinin Ka'boğulları koluna mensuptur. İster Müslüman olsun isterse olmasın Huzâalıların Hz. Peygamber'e ve Müslümanlara karşı tutumları, Mekke'deki haberleri Medine'ye ulaştırmaları sebebiyle Hz. Peygamber'in sırdaşı ve yakın adamları olarak anılmışlardır. Huzâalı Büdeyl'in Kureyşlilerle irtibatının bir sebebi kabilesi ve kabilesi içerisindeki konumu iken bir başka sebebi de Mekke'de evinin bulunmasıdır.

Büdeyl'in babası, annesi ve doğum tarihi ile ilgili net bilgi bulunmamaktadır. Huzâalı bir heyetin Allah Resûlü'nün dedesi Abdülmuttalib ile sözleşme (hulf) yaparken söz konusu heyetin içerisinde Büdeyl'in babasının olması, onun da kabilesi içerisinde önemli bir kişi olduğunu bize işaret etmektedir. Yaşı ile ilgili bir rivayetten hareketle Büdeyl'in yaşının Hz. Peygamber'in yaşından çok büyük olduğu, Büdeyl'in Müslüman olduğunda çok yaşlı olduğu söylenebilir. Kaynaklarımızda Büdeyl'in eşleriyle ilgili bilgiye de ulaşılamamıştır.

Büdeyl b. Verkâ'nın Nâfi', Abdullah, Abdurrahman, Osman ve Seleme isminde beş erkek çocuğu olduğu görülmektedir. Söz konusu oğullarının hepsinin Müslüman olduğu hatta Büdeyl'den daha önce Müslüman olanların görüldüğü ve önemli faaliyetlerde yer aldıkları bilinmektedir. Oğlu Abdullah ile kaynaklarımız önemli bilgiler sunmaktadır. Ancak zaman zaman Büdeyl ve oğulları ile ilgili ihtilafli rivayetlerin bulunduğu dikkat edilmelidir. Hz. Osman'ın katline katılan Mısır'dan gelen asilerden bir gurubun başı olarak rivayet edilen Ebû Amr veya Amr isminde birisini bazı kaynaklar Büdeyl'in oğlu olarak kabul etmişlerdir. Ancak söz konusu kişinin kimliği ile ilgili yeteri kadar bilgi, daha da önemlisi Büdeyl'in oğlu olduğunu gösteren net bir delil bulunmamaktadır. Söz konusu kişinin farklı kabilelere nispet edilmesi, sahâbî olduğu halde hayatıyla ilgili hemen hemen hiç bilgi bulunmaması, üstelik farklı bilgilerin çok olduğu Hz. Osman'ın muhasarasıyla ilgili isminin geçmesi söz konusu kişinin Büdeyl'in oğlu olduğu görüşünü geçersiz kılmaktadır.

Büdeyl b. Verkâ'nın Hudeybiye Antlaşması öncesinde yerine getirdiği elçilik görevi ayrıntılı bir şekilde kaynaklarımızda yer almıştır. Ancak elçilerin

çokluğu sebebiyle zaman zaman elçiler ile söyledikleri konusunda karıştırmalar oluşmuştur. Urve b. Mes'ûd'un söylediği bir söz Büdeyl'in gibi nakledebilmiştir. Bununla birlikte söz konusu elçilik görevi, Mekkeliler yanındaki itibarını göstermektedir. Elçilik esnasındaki sözleri onun zekâsını ve hatipliğini de göz önüne sermektedir. Tavırları iyi bir diplomat olduğuna delalet etmektedir.

Bekiroğullarının Vetîr baskını neticesinde yaşananlar, Huzâaluların Mekke'deki Büdeyl b. Verkâ'nın ve azatlısı Râfi'nin evine sığınmaları, Büdeyl'in de içlerinde bulunduğu bir heyetin Medine'ye gidip Allah Resûlü'ne durumu haber vermeleri, dönüş yolunda Büdeyl ile Ebû Süfyân'ın konuşmaları, Büdeyl'in kavmi ve Hz. Peygamber nezdindeki itibarını gösteren hadiseler olarak kaynaklarda yerini aldı.

Vetîr baskınıyla bozulan antlaşma neticesinde Hz. Peygamber Mekke Fethi için yola çıktı. Hz. Peygamber'in Mekke Fethi'ne katılması için Büsr b. Süfyân ile beraber Büdeyl b. Verkâ'yı kabileleri olan Huzâa'nın Ka'boğullarını Medine'ye getirmekle görevlendirdiğini söylemeleri karıştırmadan ibarettir. Zira söz konusu görevli kişi Büdeyl b. Verkâ değil Büdeyl b. Seleme'dir.

Hudeybiye Antlaşması akabinde gelişen olaylar, bizi Büdeyl'in Mekke Fethi'nin çok öncesinde Hudeybiye Antlaşması'nın hemen akabinde Müslüman olduğu sonucuna götürmektedir. Görüşümüzün bir gerekçesi de Hz. Peygamber'in Büdeyl'e gönderdiği bir mektuptur ve bu mektubun Büdeyl'in Müslüman olmasının önemli bir sebebi olduğu kanaatindeyiz.

Büdeyl'in Huneyn ve Tebük gazvelerindeki konumu ve Veda haccında Hz. Peygamber'in emirlerini insanlara ulaştırma görevi, onun İslam öncesindeki başarılı diplomat meziyetinin Müslüman olduktan sonra Hz. Peygamber tarafından değerlendirildiğini göstermektedir. Hz. Peygamber'den üç rivayeti bulunan Büdeyl'in farklı rivayetler olmakla birlikte Veda haccından sonra Hz. Peygamber'den önce vefat ettiği anlaşılmaktadır.

KAYNAKÇA

- Apaydın, Mehmet. *Siyer Kronolojisi*. İstanbul: Kuramer Yayınları, 2018.
- Askerî, Ebû Hilâl el-Hasen b. Abdillâh b. Sehl. *el-Evâ'il*. Tanta: Dâru'l-Beşîr, 1408.
- Kalkaşendî, Ebû'l-Abbâs Şihâbüddîn Ahmed b. Alî. *Subhu'l-a'sâ fi sinâ'ati'l-inşâ*. 15 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, ts.
- Abdürrezzâk es-San'ânî, Ebû Bekr b. Hemmâm b. Nâfi' el-Himyerî. *el-Musannef*. thk. Habîbürrahmân el-A'zamî. 11 Cilt. Beyrut: el-Mektebetü'l-İslâmî, 2. Basım, 1403.
- Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdillâh eş-Şeybânî. *Müsned*. thk. Şuayb el-Arnaût vd. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1421/2001.
- Aynî, Ebû Muhammed Bedrüddîn Mahmûd b. Ahmed. *Umdetü'l-kârî fi şerhi Sahîhi'l-Buhârî*. 25 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, ts.
- Begavî, Ebû'l-Kâsım Abdullâh b. Muhammed b. Abdilazîz b. el-Merzûbân. *Mu'cemü's-sahâbe*. thk. Muhammed Emîn b. Muhammed el-Cekenî. 5 Cilt. Kuveyt: Mektebetü Dâri'l-Beyân, 1421/2000.
- Belâzurî, Ebû'l-Abbâs Ahmed b. Yahya b. Câbir. *Ensâbü'l-esrâf*. thk. Süheyl Zekkâr-Riyâd ez-Ziriklî. 13 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1417/1996.
- Belâzurî, Ebû'l-Abbâs Ahmed b. Yahya b. Câbir. *Fütûhu'l-Büldân*. Beyrut: Dâru Mektebeti'l-Hilâl,

1988.

- Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn. *Delâilü'n-nübüvve*. 7 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1405.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail. *et-Târîhu'l-kebîr*. thk. Muhammed Abdülmüfd Hân. 8 Cilt. Haydarâbâd: Dâiretü'l-Meârifî'l-Osmâniyye, ts.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail. *et-Târîhu'l-evsat*. thk. Mahmûd İbrâhim Zâyed. Kâhire: Dâru't-Türâs, 1397/1977.
- Cevad Ali. *el-Mufasssal fî târîhi'l-Arab kable'l-İslâm*. 20 Cilt. Beyrut: Dâru's-Sâkî, 4. Basım, 1422/2001.
- Dîneverî, Ebû Hanîfe Ahmed b. Dâvûd. *Ahbârü't-tivâl*. thk. Abdülmün'im Âmir. Kahire: Dâru İhyâi'l-Kütübî'l-Arabî, 1960.
- Ebû'l-Arab, Muhammed b. Ahmed et-Temîmî. *Kitâbu'l-mihan*. thk. Ömer Süleyman el-Ukaylî. Riyâd: Dâru'l-Ulûm, 1404/1984.
- Ebû Nuaym, Ahmed b. Abdillâh el-İsfahânî. *Ma'rifetü's-sahâbe*. thk. Âdil b. Yûsuf el-Azâzî. 7 Cilt. Riyâd: Dâru'l-Vatan li'n-Neşr, 1419/1998.
- Ebû Nuaym, Ahmed b. Abdillâh el-İsfahânî. *Târîhu İsbahân*. thk. Seyyid Kisrevî Hasan. 2 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1410/1990.
- Ebü's-Şeyh, Ebû Muhammed Abdullâh b. Muhammed el-Ensârî el-İsfahânî. *Tabakâtü'l-muhaddisîn bi-İsfahân ve'l-vâridîne aleyhâ*. thk. Abdülgafûr Abdülhak Hüseyin el-Belûşî. 4 Cilt. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 2. Basım, 1412/1992.
- Ezrakî, Ebû'l-Velîd Muhammed b. Abdillâh. *Ahbâru Mekke ve mâ câ'e fihâ mine'l-âsâr*. thk. Rüşdî Sâlih Melhas. 2 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Endelüs, ts.
- Fâkihî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İshâk b. Abbâs. *Ahbâru Mekke fî kadîmi'd-dehr ve hadîsîh*. thk. Abdülmelik b. Abdullâh b. Dehîş. 6 Cilt. Beyrut: Dâru Hadîr, 2. Basım, 1414.
- Hatîb el-Bağdâdî, Ebû Bekr Ahmed b. Alî. *Târîhu Bağdâd*. thk. Beşşâr Avvâd Ma'rûf. 16 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 2002.
- İbn Abdilber, Ebû Ömer Yûsuf b. Abdillâh. *el-İnbâh alâ kabâilî'r-ruvât*. thk. İbrahim el-Ebyârî. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-Arabî, 1405/1985.
- İbn Abdilber, Ebû Ömer Yûsuf b. Abdillâh. *el-İstîâb fî marifeti'l-ashâb*. thk. Ali Muhammed el-Bicâvî. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Ceyl, 1992.
- İbn Asâkir, Ebû'l-Kâsım Alî b. el-Hasen ed-Dîmaşkî eş-Şâfî. *Târîhu medîneti Dimesk*. thk. Ömer b. Garâme el-Amravî. 80 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1995.
- İbnü'l-Cevzî, Ebû'l-Ferec Cemâlüddîn Abdurrahmân b. Alî el-Bağdâdî. *el-Müntezam fî târîhi'l-ümem ve'l-mülûk*. thk. Muhammed Abdülkadir Atâ-Mustafa Abdülkadir Atâ. 19 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1412/1992.
- İbn Ebî Hâtîm, Ebû Muhammed Abdurrahmân b. Muhammed er-Râzî. *el-Cerh ve't-ta'dîl*. Haydarâbâd: Tab'atü Meclisi Dâireti'l-Meârifî'l-Osmânî, 1952.
- İbn Ebî Şeybe, Ebû Bekr Abdullâh b. Muhammed el-Kûfî. *el-Musannef fî'l-ehâdis ve'l-âsâr*. thk. Kemâl Yûsuf el-Hût. 7 Cilt. Riyâd: Mektebetü'r-Rüşd, 1409.
- İbnü'l-Esîr, Ebû'l-Hasan Ali b. Muhammed. *Üsdü'l-gâbe fî ma'rifeti's-sahâbe*. thk. Âdil Ahmed Abdülmevcûd - Ali Muhammed Muavvaz. 8 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1415/1994.
- İbnü'l-Esîr, Ebû'l-Hasan Ali b. Muhammed. *el-Kâmil fî't-târîh*. thk. Ömer Abdüsselâm et-Tedmurî. 10 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-Arabî, 1997.
- İbn Habîb, Ebû Ca'fer Muhammed b. Habîb b. Ümeyye el-Hâşimî. *el-Münemmak fî ahbâri Kureys*. thk. Hurşit Ahmet Faruk. Beyrut: Âlemü'l-Kütüb, 1405/1985.
- İbn Habîb, Ebû Ca'fer Muhammed b. Habîb b. Ümeyye el-Hâşimî. *el-Muhabber*. thk. Ilse Lichtenstadter. Beyrut: Dâru'l-Âfâki'l-Cedîde, ts.
- İbn Hacer, Ebû'l-Fadl Ahmed b. Ali b. Muhammed el-Askalânî. *el-İsâbe fî temyizi's-sahâbe*. thk. Âdil Ahmed Abdülmevcûd-Ali Muhammed Muavvaz. 8 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1415.
- İbn Hacer, Ebû'l-Fadl Ahmed b. Ali b. Muhammed el-Askalânî. *Fethu'l-bârî bi şerhi sahihi'l-Buhârî*. 13 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Ma'rîfe, 1379.
- İbn Hazm, Ebû Muhammed Alî b. Ahmed el-Endelüsî el-Kurtubî. *Cemheretü ensâbi'l-Arab*. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1403/1983.
- İbn Hazm, Ebû Muhammed Alî b. Ahmed el-Endelüsî el-Kurtubî. *Cevâmîu's-sireti'n-nebeviyye*.

- Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, ts.
- İbn Hibbân, Ebû Hâtim Muhammed b. Hibbân el-Büstî. *es-Sîretü'n-nebeviyye ve târihu'l-hulefâ'*. thk. Hâfız Azîz Bey el-Kâdirî. 2 Cilt. Beyrut: el-Kütübü's-Sekâfiyye, 3. Basım, 1417.
- İbn Hibbân, Ebû Hâtim Muhammed b. Hibbân el-Büstî. *es-Sikât*. thk. Muhammed Abdülmüîd Hân. 9 Cilt. Haydarâbâd: Dâiretü'l-Meârifî'l-Osmâniyye, 1393/1973.
- İbn Hişâm, Ebû Muhammed Abdülmelik b. Eyyûb el-Hımyerî. *es-Sîretü'n-nebeviyye*. thk. Mustafa es-Sekkâ vd. 2 Cilt. Mısır: Matbaatü Mustafa el-Bâbî'l-Halebî, 2. Basım, 1955.
- İbn Kânî, Ebû'l-Hüseyn Abdülbâkî el-Ümevî el-Bağdâdî. *Mu'cemü's-sahâbe*. thk. Salâh b. Sâlim el-Musarrâtî. 3 Cilt. Medine: Mektebetü Gurabâi'l-Eseriyye, 1418.
- İbn Kesîr, Ebû'l-Fidâ İsmail b. Ömer. *el-Bidâye ve'n-nihâye*. 15 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Fıkr, 1986.
- İbn Mende, Ebû Abdillâh Muhammed b. İshâk el-İsfahânî. *Ma'rifetü's-sahâbe*. thk. Âmir Hasan Sabrî. el-Ayn: Câmîatü'l-İmârâtî'l-Arabiyyeti'l-Müttehide, 1426/2005.
- İbn Sa'd, Ebû Abdillâh Muhammed. *et-Tabakâtü'l-kübrâ*. thk. Muhammed Abdülkadir Atâ. 8 Cilt. Beyrut: Dâru'l-İlmiyye, 1990.
- Kandemir, Mehmet Yaşar. "Büdeyl b. Verkâ". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 6/482-483. İstanbul: TDV Yayınları, 1992.
- Kandemir, Mehmet Yaşar. "Büsr b. Süfyân". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 6/494-695. İstanbul: TDV Yayınları, 1992.
- Kelbî, Ebû'l-Münzir Hişâm b. Muhammed el-Küfî. *Nesebü Me'ad ve'l-Yemeni'l-kebîr*. thk. Nâcî Hasan. 2 Cilt. Kahire: Âlemü'l-Kütüb, 1408/1988.
- Lammens, Henri. "Büdeyl. Budayl b. Varkâ", *İslâm Ansiklopedisi*. 2/839-830. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 5. Basım, 1979.
- Makrîzî, Ebû'l-Abbâs Takıyyüddîn Ahmed b. Alî. *İmtâ'u'l-esmâ bimâ li'n-nebiyyi mine'l-ahvâl ve'l-emvâl ve'l-hafede ve'l-metâ*. thk. Muhammed Abdülhamîd en-Nümeysî. 15 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, ts.
- Mes'ûdî, Ebû'l-Hasan Ali b. Hüseyin b. Ali. *et-Tenbîh ve'l-İsrâf*. thk. Abdullah İsmâil es-Sâvî. Kahire: Mektebetü's-Şarkî'l-İslâmiyye, 1938.
- Önal, Ramazan. "Hz. Osman'ın Şehadetinden Sorumlu Tutulan Sahâbîler ve Bu Olaydan Sonra Akıbetleri", *e-Şarkîyat İlmi Araştırmalar Dergisi* 11/3 (Aralık 2019), 1300-1317.
- Önkâl, Ahmet. "Huzâa (Benî Huzâa)". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 18/431-433. İstanbul: TDV Yayınları, 1998.
- Özaydın, Abdülkerim. "Amr b. Lühay". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 3/87-88. İstanbul: TDV Yayınları, 1991.
- Rubin, Uri. "Budayl b. Warqâ". *Encyclopaedia of Islam*. (3. Edisyon). ed. Kate Fleet vd. Erişim 2 Nisan 2020. http://ekaynaklar.mkutup.gov.tr:2097/10.1163/1573-3912_ei3_COM_32621.
- Sem'ânî, Ebû Sa'd Abdülkerîm b. Muhammed. *el-Ensâb*. thk. Abdurrahmân b. Yahyâ el-Muallimî. Haydarâbâd: Meclisü Dâireti'l-Meârifî'l-Osmâniyye, 1382/1962.
- Sıbt İbni'l-Cevzî, Ebû'l-Muzaffer Şemsüddîn Yûsuf b. Kızıoğlu et-Türkî el-Avnî el-Bağdâdî. *Mir'âtü'z-zemân fi târihi'l-a'yân*. 23 Cilt. Dimeşk: Dâru'r-Risâleti'l-Âlemiyye, 1434/2013.
- Süheylî, Ebû'l-Kâsım Abdurrahmân b. Abdillâh el-Has'amî el-Mâlekî. *Ravzu'l-ünûf fi şerhi's-sîreti'n-nebeviyye li'bni Hişâm*. thk. Ömer Abdüsselâm es-Selâmî. 7 Cilt. Beyrut: Dâru lhyâit-Türâsi'l-Arabî, 1421/2000.
- Şulul, Kasım. *Ana Hatlarıyla Siyer-i Nebî*. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2014.
- Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr. *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk*. 11 Cilt. Beyrut: Dâru't-Türâs, 2. Basım, 1387.
- Uygun, Abdüsselâm - Çelikkol, Yaşar. "İlk Çağlardan M. 400 Yılına Kadar Mekke'nin Etnik Yapısı -II- (Katûrâoğullan, Adnanî Kabileler, İyad, Huzâa)". *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7/2 (2005), 63-80.
- Vâkıdî, Muhammed b. Ömer b. Vâkıd. *Kitâbü'l-megâzî*. thk. Marsden Jones. 3 Cilt. Beyrut: Dâru'l-A'lemî, 1409/198.
- Yâkut el-Hamevî, Ebû Abdillâh Şihâbüddîn b. Abdillâh el-Bağdâdî er-Rûmî. *Mu'cemü'l-büldân*. 7 Cilt. Beyrut: Dâru Sâdır, 2. Basım, 1995.
- Zehebî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Osman. *Siyeru'l-âlemi'n-nübelâ*. thk. Şuayb el-Arnaût. 25 Cilt. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1985.
- Zehebî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Osman. *Târîhu'l-İslâm*. thk. Ömer Abdüsselâm et-Tedmurî. 52 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-Arabî, 2. Basım, 1993.